

De Probatis|| Sanctorvm|| Historiis

Partim|| Ex Tomis Aloysii Lipoma-||ni, Doctissimi Episcopi, Partim Etiam||
Ex Egregiis Manuscriptis Codicibvs, Qvarvm permultæ antehàc nunquàm
in lucem prodière

Complectens Sanctos Mensivm Septembris Et Octobris

Surius, Laurentius

Coloniae Agrippinae, 1576-

VD16 S 10262

XIII.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77413](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77413)

fuerant constituti, quotidianis eiusdem agebantur exhortationibus in fidei religio-
nisque gratia. Ad quos idem beatus vir pro eorum ac fidelium populorum menti-
bus confirmandis, ibat frequentius, ibique multorum mirabilium virtutes operans,
urbem reuertebatur Papiam. In qua superna gratia largitate officij sui honore fun-
gens, triginta & nouem annis Episcopalis dignitatis cathedram possedit. Hic tantus
operarius Christi crebris in basilica beati Nazarij, quam ipse construxerat, vigilia-
rum excubijs pernoctabat in sacris orationibus. Sed quadam die filijs adstantibus,
sacerdotibus ac clericis, retulit apparuisse sibi circa media noctis silentium S. Sy-
rum, quem etiam Patrem memorabat ex baptismo, cum Nazario & Celso, Protas-
io atque Gerasio venerandis martyribus, talia proferentibus: Iuente dilectissime,
iam te oportet gaudere nobiscum in caelestibus. ac scias te proximè ad nostra con-
fortia transiturum, atque tertium post hunc diem aulam caelestis patriae perceptu-
rum. Quibus dictis, ab oculis meis ablati sunt. Omnes verò qui praesentes aderant,
auditis his sermonibus, valde tristes effecti sunt. Ipse autem immenso gaudio laetaba-
tur, & biduo intrà eandem pertigil consistens basilicam, tertio die qui est Dominica
resurrectionis, Missarum solennia celebrans, omnes populos benedixit, ac sacerdo-
tes, ministros, cunctosque clericos caelestibus alloquijs admonens, lucidæ mansio-
nis & beatæ vitæ habitacula possessurus intrauit. Sanctas verò eius exuias ad ho-
norem & reuerentiam tanti sacerdotis competentem, in eadem basilica intrà cre-
pidinem ad altaris viciniam condientes posuerunt. Sub die sexto Iduum Februa-
riarum, vbi & nunc vsque sancta ossa eius quiescentia, virtutibus florent atque mi-
faculis: praestante Domino Iesù Christo, qui cum Patre & Spiritu sancto regnat in
secula seculorum, Amen.

Frequentè
v. f. eccle-
s. Medio-
lanensem S.
Iuente Ep-
scopus.

Præf. sue
eccles. 39.
annis.

Apparet ei
S. Syrus an-
te mortem.

Felix obiit
eius.

RES GESTÆ ET CONSUMMATIO SAN- CTI CORNELII CENTVRIONIS, EX SIMEONE

Metaphrasæ, nos numerum capitum margini adiecimus.

OST salutarem Verbi in terram aduentum, Crucem-
que & mortem pro nobis sua sponte ab eo susceptam,
& in caelos ascensionem, vnde descenderat ad ædifi-
candum Dauidis tabernaculum (vt cum Prophetis di-
cam) quod ceciderat, vnus erat ex cohorte Italica Cen-
turio Cornelius, ex ijs, qui ipsum quarebant, & facie-
bant, quæ illi placebant, & qui multa bona faciebat ope-
ra (etiam si nondum diuina Christi gratia, neque voca-
tione ad ipsum esset dignatus hic vir pius) vt qui Deum
timeret ipse, & tota eius familia, & ijs, quæ habebat, im-
pertiret egentes: rursusque Deum precaretur assiduè.

13 Septem-
bris iuxta
Metaphra-
sen. Lattus
Martyrolo-
gia habent
cum 2 Fe-
bruarij.
Cap. 1.

Ad eum agentem Cæsarea (vt diuinus Lucas de ipso refert apertissimè) venit Ange-
lus circa nonam horam diei, & dixit ei: Corneli, orationes & eleemosynæ tuæ ascen-
derunt ad monumentum in Dei conspectum: & nunc mitte viros Ioppen, & accerte
Simonem, qui appellatur Petrus. Is cum venerit, loquetur tibi verba vitæ. Hæc cum
ille quidem mandasset, non amplius apparebat. Cornelius autem statim duobus vo-
catis famulis, & forti quodam ac pio milite, eis aperit, quæ viderat, & eos mittit Iop-
pen. Illic enim versari Petrum dixit Angelus apud quendam Simonem Coriarium.
Petrus autem, qui omnem terram & mare obibat prædicando, & veritatem vbique
annunciabat (Erat enim reuera positus in lucem gentium, & salutem multorum) in-
gressus ad sanctos, qui habitabant Lyddam, cum quendam Aeneam, qui octo annis
iacebat paralyticus, fecisset surgere, Ioppen autem venisset, & in Tabitha, quæ voca-
tur Dorcas, fecisset magnum illud miraculum, hinc degebat apud Coriarium. Sed nec
eum quoque dimisit Deus ignarum mysterij, quo erat initiandus Cornelius: aut po-
tius Cornelij iustitiam & preces non despexit.

Act. 10.

Act. 9.

Sed quoniam ij, qui erant ex circumcisione, dissidebant ab ijs, qui habebant præ-
putium: nè Petrus eos, qui missi erant à Cornelio, vt qui haberent præputium, in-
cassum rursus remitteret, propterea quod nefas sibi putaret congruere cum alienige-
na, aut ad eum accedere, cum illi Cæsarea profecti, non procul essent ab Ioppe, ostendit

Cap. 2.

Act. 10. dit ei Deus Cornelij virtutem & agnitionem. Cùm itaque ascendisset in domunculam, vt, quæ hora sexta siebât, preces redderet, se cibo reficere opus habuit, & esurijt. Interim autē dum Petro parabatur conuiuium, videt cælum apertū. & vas quoddam, tãquàm magnum linteum, quãtuor inijs in terram demitti, & ad ipsum venire. Vas autem continebat bestias, tam omnes terræ quadrupes, & reptiles, quàm volucres cæli. Voxque ex illo visa est ad eum existere, dicēs: Surge Petre, macta & comede. Deindè cùm is dixisset, Nequaquàm Domine: & deindè etiam causam adiecisset, (Nunquàm enim, inquit, comédi omne commune aut immundum) vox ei rursus respōdit, dicens: Quæ Deus mundauit, tu nè dixeris communia. Cumque hoc ter factum esset, vas rursus assumptum est in cælum. Hoc autem significabat conuersionem Cornelij, & eorum, qui erāt cum ipso. Nam esuries quidem, qua laborabat Petrus, significabat illius in pietatem propositum & studium: & quòd is nihil adeò esuriebat & desiderabat, atquè infidelium agnitionem, & eis omninò dare verum Dei cultum & prædicationem Euāgelij. Quadrupes autem & volucres, erāt signum multitudinis eorum, qui erant conuertendi cum Cornelio. Vas autem è cælo ter demissum, significabat ternam in baptismo demersionem. Mundatas autē eas esse à Deo, significabat Cornelij iustitiam & misericordiam cum vniuersa domo: & quòd ij quoque Deo accepti euaserunt. Cogitante autem Petro, & non valente visionem conijcere, qui missi fuerant à Cornelio, iam ad fores venerant. Et protinùs aduolans spiritus, & illorum aduentum significat, & iubet Petrum eos cōuenire minimè hæsitatem. Atq; ei quidem, cùm ad eos descendisset, quæ vidisset Cornelius, & quæ ab Angelo audiuisset, omnia renunciant. Itaque die sequenti simul veniunt Cæsaream.

S. Petri esuriet quid designarit.

Itē quadrupes & volucres. Itē vas ter de cælo emissum.

Cap. 5. S. Petrus conuertit Cornelij & amicos ei.

S. Cornelij venit Scepsim.

Sauitia Demetrii præfecti in eū.

Cap. 4.

Cùm eis autem obuiam processisset Cornelius, & procidisset ad eius pedes, erigit eum Petrus, dicens: Ego quoque, sum homo. Deindè cùm in eo seminasset verbū pietatis, & in animis eorum, qui conuenerant, postquam vidit spiritus gratiam ad eos aduolantem, & baptisum præcipientem, eos deducit ad veritatē, & baptismo initiat. Cum dispersis autem ab Hierosolymis Apostolis post dolorē acceptum propter Stephanum, simul aderat etiā Cornelius, & venit vsq; in Phœniciam, & Cyprum, & ipsam Antiochiam: & rursus profectus est vnà cum Petro & Timotheo: & nec Ephesi quidem ab eis abfuit. Cùm autē accepissent, Scepsarum ciuitatē esse subiectam cultui simulacrorum, consultabant quisnam eò iret: & rem permiserunt fortibus. Cùm fors autem venisset ad Cornelium, ille quidem rectā vadit ad ciuitatem. Eius autem Præfectus erat quidam Demetrius, qui erat Philosophus, & in Græcis disciplinis eruditus, horrendum spirans aduersus piam fidem Christianorum, & alios gentium colens deos, maximè autem Apollinem & Iouem. Is cùm accepisset de aduentu Cornelij, eum statim accersijt: & cur venisset, & vndè, & quodnam esset eius studium, interrogauit. Ille autem: Sum quidem, inquit, seruus Dei viui. Vēni autem huc missus, vt te reuocem à profundissimis tenebris ignoratiæ, deducamq; ad lucem veritatis, & purum radium agnitionis immittam in tuam animam. Horum ille ne pauca quidem intelligens, ira ilicò fuit repletus, saueq; repente loquitur & ferociter: Alia te rogauit: tu autem alia mihi respondes. Per deos omnes, si non singula dicis ad propositum, si non moderatè & diligenter respondes, non parcam tuæ senectuti, non ignoscam tuæ aitati, non reuerebor canitiem: Sed dic, & cui milites, & quam de causa accesseris.

Cornelius autem: Si velis, inquit, scire quænam sit mea militia: sum quidem Centurio: & rursus apertius euoluit & explicauit ea, quæ prius dicta sunt. Nam cùm, inquit, accepissem, quòd ipse, & vxor tua, & quicquid est in tua ditione, in magnum errorem incideritis, venio vos liberaturus à deceptione, & vos deducturus ad viam veritatis, & soli viuenti Deo reconciliaturus, qui fecit cælum & terram, & à quo producta sunt, quæcunquē sunt in ipsis, & cuius nutu ducuntur. Ad hæc Demetrius: Video te, inquit, iam senio esse confectum, & me tuī miseret propter aetatem. Prolixas ergò nugas iubēs valere, (paucis enim tecum agam) accede, & dijs sacrificia. Cùm ille autem rogasset, quibusnam dijs: Quibusnam alijs, inquit Præfectus, nisi Ioui & Apollini? Sin autem recusaueris, scias fore, vt grauibus supplicijs & tormentis tradaris: neque vllus, præter eos, erit deus adeò potens, qui te sit à meis erepturis manibus. Ille autē: Potest, inquit, Deus meus me non solū à malis conseruare illæsum, & efficere, vt sim hominum iniurijs & insultibus superior: sed eos etiam destruere, quos tu deos nominas, euertereque & confringere illorum simulacra, eaq; in puluerem redigere & in cinerem, & te vana, quam de illis concepisti, spe priuare, & per agnitionem ad

se tra-

se traducere. Hæc cum respondisset Cornelius: Iam iuravi per omnes deos, inquit Demetrius, quòd nisi moderatè respòdeas, & nisi dijs obruleris sacrificium, te grauià supplicia accipient & cruciatus: & nondùm mihi credis? Rursus ergò dixit præclare Cornelius: Me rectè dicentem audi, ó Iudex: Dæmonibus, & surdis ac inanimis simulacris ego nunquàm sacrificauerim. Scriptum est enim: Dij, qui cælum & terram non fecerunt, pereant. Et rursus: Adorabis Dominum Deum tuum, & ei soli seruias. Ego igitur veni, vt det vobis quoquè Deus poenitentiam ad agnitionem veritatis, & respiscatis à diaboli laqueo ad illius voluntatem. Sin autem tibi videtur, eos, quos dicis deos, ostende mihi.

Ierem. 10.
Deut. 6.

Hoc cum ille audisset, valdè lætatus est cum ijs, qui cum ipso erant, & bona spe sunt repleti, putantes stulti, se mox esse viros Cornelium sacrificantem. Eis itaque mox fuit apertum templū Iouis, vt qui putarēt Cornelium statim esse deo sacrificaturum. Cum itaque venisset in templum Cornelius, omnes illuc celeriter confluerunt, non solum Demetrius, & ij, qui eum affectabantur: sed eius etiam coniunx Euanthia, & filius Demetrius. Nam ipse quoquè sic vocabatur. Cum itaque ad Orientem genuflexisset, dixit ex animo Cornelius: Deus, qui conturbas terram, & montes transfers in corda maris, qui tempore Danielis famuli tui Belum euertisti, & draconē sustulisti, & ora obstruxisti leonibus, vt tuum seruare famulum: tu quoquè nunc euerte hæc simulacra, tam fusilia, quàm sculptilia: & agnitionem præbe tuo populo, & sciant tuum esse brachium cum potentia. Tu es nostra potestatis gloriatio. Cum hæc esset precatus, egreditur è templo: simul autem cum eo egreditur etiam Demetrius, & quæcunque alia gentium cõuenerat multitudo. Euanthia autem & filius Demetrius adhuc manebant intus. Repentè verò maximo quidem terramotu Deus concutit ciuitatem: templum autem mox deturbatum, simulacra confringit, & in cinerem comminuit & in puluerem: Demetriumque filium & matrem Euanthiam intus interceptit. Cum pater ergò Demetrius templi adspexisset euersionem, nondùm autem accepisset vxorē & filium fuisse intus interceptos, ducitur quidem in iudiciū diuinus Cornelius, cogendus vtique dicere causam euersionis. Ille autem lætus ingreditur, Deum alloquens, qui ei dabat vires, & magis sibi placens propter hoc miraculum incredibile, quàm propter thronum Demetrius, & propter illud excelsum & sublime tribunal. Præueniens autē interrogationem: Vbi nunc sunt, inquit, ó Demetri, magni tui dii? Ille autē continuò: Quibusnam, inquit, magicis artibus & præstigijs templum euertisti, & statuas confregisti? Sed te grauissimis, sciant omnes dii, subiiciã supplicijs. Et statim consultabat, quidnam agens, cum acerbissimo afficeret supplicio.

Cap. 5.

Dan. 14.

Ingens terramotus
librati templum,
& pedit
dæmonum
simulacra.

Cum iam autem aduentasset vespera, iubet sanctum ligatis simul pedibus & manibus suspendi in custodia, & ita totam noctem manere suspensum. Hæc dixit: & statim sanctus fuit coniectus in carcerem. Protinus autem venit properè quidam ex domesticis, nomine Telephon, dicens: Domine, domina mea & filius tuus vnigena perierunt, cum terræmotu concussum fuit templum. Demetrius autem cum primùm hoc audiuisset, scidit vestem, & magno fuit luctu oppressus. Interim autem iussit suis puluerem quamprimùm exportare: Donèc mea bona, inquit, & fidelis coniugis, & tuissimi vnigenæ filij ossa inuenta, in meas manus portaueritis. Hæc simul eis dicebat, & cum voce effluebant lachrymæ, & grauissimè ingemiscebat & lugebat, & deos suos accusabat, quòd viuus ad hoc vsq; tempus esset conseruatus, vt audiret tam acerbum nuncium. Cum ei autem assedissent primates ciuitatis, & partim quidē simul lamentarentur, partim autem etiam consolarentur, & quoad eius fieri posset, dolorem studerent extinguere, & iam ab eis esse mortuus putaretur Cornelius, essetq; perfectum monumentum, in quo sepelienda erat coniunx cum filio, pontifex quidam deorum gentium, nomine Barbatas, cui commissa fuerat templi repurgatio, properè venit ad famulos Demetrii, (non enim permittebatur ad eum accedere propter luctum) renuncians, ex aggere fuisse auditam vocem Euanthiæ & filij: vocem autem hæc significare: Magnus Deus Christianorum, qui nos eripuit ex hoc periculo per famulum suum Cornelium, & non nos dedit omninò exitio. Festina ergò tu quoquè, Demetri, & virum hūc sanctum educ è custodia, & adora eum cum omnibus, qui sunt in domo nostra, & ijs, qui sunt nobis propinqui: & roga ipsum, vt veniens in hoc habitaculum, nos seruet, & educat ex hoc aggere, & è profundo, nè pereamus penitus: magna enim Dei hūc videmus miracula, & videmus audire Angelos clamantes: Gloria in excelsis Deo, & in terra pax, in hominibus bona voluntas.

Cap. 6.

Euanthia cõ
silio meri
tis S. Cor
nelij serua
tur illata.

Demetrii
vxor & filius
credunt in
Christum.

Cap. 7.

Cùm hæc audijissent ministri, currunt protinùs cum Barbato pontifice ad Demetrium, & ei singula diligenter renunciant. Ille autem, cùm accepisset esse adhuc superstitem vxorem & filium, cor plenù habuit latitia: & cursim veniens in custodiam, offendit diuinum Cornelium ambulantem, & librum in manu tenentem, & sic Deum laudantem, (Angelus enim ad eum accedens, ipsum soluerat à vinculis) & cum multitudine, quæ simul concurrerat, cadens ad eius pedes: Magnus est Deus, clamauit, Cornelij, qui meam coniugem Euanthiam & filium Demetrium liberauit à templi euersione: & simul sanctum orauit, dicens: Serue Dei altissimi, credimus in Crucifixum, quem tu prædicas, & ipse, & omnes, qui sunt mecum, si ueneris, & vxorem uiam, & filium illinc eduxeris. Ille autem: Accipite, inquit, priùs Christi signaculum,

Eriam Demetrius credit.

Baptizatur Demetrius cum omni domo sua.

& tunc veniam uobiscum, & dabitur uobis cordis uestri desiderium. Protinùs itaque Demetrius cum omnibus, qui cum ipso erant, cùm, Magnus est Deus Christianorum, rursus dixissent, baptismum suscipiunt. Deinde cùm eos assumpsisset Cornelius, stetit super habitaculum, & ad Orientem oculos tollens in cælum, inquit: Domine Deus uirtutum, qui respicis super terram, & facis eam tremere: qui ad aspectu tuo montes liquefacis, & uisitatione tua exiccas abyssos: ipse es, Domine: ipse exaudi gemitum uincitorum, & edue à terra Euanthiam, & nò auertas faciem tuam à filio eius: sed attende animam eorum, & libera eos propter nomen tuum. Hæc cùm precatus esset Cornelius, & qui circumstantabant, dixissent, Amen, continuo terra diuisa, incolumem matrem emittit cum filio. Et ilicò clamauerunt cum circumstantibus: Magnus es Deus Christianorum, qui nos à deceptione, & ab hac acerba morte liberasti per tuum famulum Cornelium, & tuam potentiam & brachium nobis notum reddidisti. Simulque ducenti & septem Christo accesserunt.

Credunt etiam 207.

Cap. 8.

Exhinc autem ad Cornelium sedentem in quodam loco, qui uocatur Stadium, & docentem eos, qui accedebant, Demetrius & Euanthia uentitabant cum filio. Sed & reliqui quoque Gentiles, spinis incredulitatis à corde suo expurgatis, susceperunt semen pietatis, & baptismo fuerunt ob signati. Atque ille quidem, postquam Christo uniuersam obtulisset ciuitatem, & errorem expulisset, & uerbum pietatis in ea seminasset, effectus plenus dierum, feruentius uacabat orationi, & totus in ea uersabatur, ad nihil ex ijs, quibus in præsentia uita studetur, suos attollens oculos. Deinceps autem ei quoque suis reuelatur excessus, ad quem toto animæ oculo spectabat, & erat paratus: & è superis uocem audit dicentem: Corneli, ueni ad me: Ecce enim est tibi parata corona iustitiæ. Quid deinde? Cùm omnes, quos obtulerat, Christianos conuocasset, & eos perfectius pietatem docuisset, & firmiter doctrinam adherere præcepisset, & se postremo totum ad precandum collegisset, flectit genu, &, Domine Deus noster, inquit, qui me, ut fidem conseruarem, es dignatus, & ut certamen peragerem, & uincerem aduersarium, ago tibi gratias: sed ad tuos seruos è cælo adspice, & eos suscipe è sancta tua altitudine, & eos tua confessione & nomine stabili & confirma, ut sine intermissione sanctissimum tuum nomen glorificent nunc & in secula seculorum. Et cùm omnes, Amen, continuo acclamassent, spiritum luens ei, qui uocabat, tradidit.

Excedit è uita.

Cap. 9.

Atque Demetrius quidem & Euanthia, cum filio & Christianis omnibus congregatis, & presbytero Eunomio, cùm magistri excessum, ut par erat, deplorassent, & deinde cereos accendissent, & hymnos, qui dici solent in excessu, cecinissent, & quæcunque de more Christiani faciunt, peregissent: apud ipsum euersum Iouis templum cum in nouo loculo deposuerunt, qui prius à Demetrio fuerat constructus coniugi. Rubum autem maximum terra continuo edidit, & in orbem textit loculum, adeò ut nullus sciret deceterò, quòd intus esset loculus, præter eos solos, qui cum Demetrio tunc inseruierunt ad sepulturam. Qui quidem ad rubum quotidie uentitantes, sacra canebant cantica, suffitibusque, & bono odore replebant, qui super ipsum erat, aërem. Atque miracula quidem illinc frequenter scatebant, adeò ut multis uideretur, qui nesciebant intus iacere martyrem, nunc quoque diuinum aliquid rebus significare, sicut tempore Mosis prius factum fuerat. Non multo post autem è uita etiam excessit Demetrius, & multi ex ijs, qui à Cornelio fuerant diuino initiati baptismo, ipsi quoque partim è uiuis decesserunt, partim autem profecti sunt in alias regiones. Ita-

Item de suffitibus.

Exod. 3.

Iubetur Syluanus Episcopus in somnis extitit eccle

que quidam Syluano, viro pio, & qui uirtutem amplectebatur, & erat Episcopus Troadis, cùm uenisset aliquando in ciuitatem Scepsæorum, diuinus in somnis apprensus Cornelius: Longo, dixit, tempore hic habito, & nullus me uisitauit, præter eos solos,

qui

qui à me fuerunt baptizati. Cùm itaque interdù hæc mente consideraret Episcopus, & quid sibi vellet somnium, non posset conijcere, nocte sequenti ad eum rursùs veniens sanctus: Ego sum, inquit, Cornelius Centurio: est autem mihi domus prope templum Iouis in rubo. Sed tu ædifica alterum oratorium prope locum Demetrii serui Dei. Vocatur autem locus Pandochium: quo in loco sita sunt multa corpora sanctorum fratrum iam consummatorum.

Manè ergò Episcopus quidem, propterea quòd in Pandochio essent omni ex parte infossà multa sepulcra, in animo habuit templum alibi ædificare: sed sanctus non permisit. Cùm ergò clerum, qui sub eo erat, congregasset: Filij, inquit, mihi magnus reuelatus est thesaurus: sed adeste, eum tollamus. Hoc cùm illi audissent, prompto & alacri animo omnes processerunt, & Episcopum lubenter sunt secuti. Cùm autem peruenissent ad rubum, statim dixerunt clerici Episcopo. Gratia quædam, dixerunt, huc aduolat diuina, ô Domine, & multos scimus huc confluisse, & fuisse liberatos à morbis, & malis dæmonibus, & ascriptis rubo sanationem. Sed siue sit in rubo, seu sub rubo thesaurus, quis eum, dixerunt, poterit excindere, & eum tollere, cùm fieri non possit, vt secetur propter magnitudinem, & alioqui nec sit atrectatu facilis, vt qui sit multis terribilis propter miraculorum operationem? Cùm autem precatus esset Episcopus, & Crucem fixisset in terram, & manum rubo inie-

fià in honorem S. Cornelij.

Cap. 10.

Multa miracula ad rumulum S. Cornelij.

Cruce figuratur in terra.

Nota de hymnis, lampadibus & suffitibus ad capsam S. Cornelij.

Cap. 11.

Cùm verò sumptuum quoque inopia ad ædificandum templum, sollicitum & animo perplexum teneret Episcopum, eam quoque soluit sanctus dubitationem: & cuidam ex diuitibus viro pio apparens, cui nomen erat Eugenius, mandat ei templi ædificationem, & describit ei ædificij figuram & magnitudinem. Manè ergò Eugenius veniens ad Episcopum, ei renunciat visionem, & operi statim præficit ædificatores, cùm eis prius descripsisset & significasset templi altitudinem & longitudinem, & aditum altaris eis iussisset latitudine fieri capse equalè: ei enim visum fuerat deponere capsam intraram. Postquam autem templum fuit citò perfectum, hoc quoque Deo faciente miraculum, in locum, qui dicitur Trigoni, venientes ædificatores, (Hic enim Sylluanus Episcopus peragebat festum beati Andrea Apostoli) ei significat perfectum esse ædificium: & iam tempus est, aiunt, transferri capsam, priusquam ingressui imponatur superliminare. Sic enim facilius introducet. Continuo ergò Episcopus, cùm simul cum pio Eugenio sacrum sumpsisset Euangelium, suis prius precibus, simul & ter sanctum hymnum cœpit canere, & cum eo omnes simul concinebant: & egressi sunt supplicantes: Deinde etiã capsam (ô magna tua, Domine, miracula) secuta est tanquam animata, nemine omnino eam mouente, nec tangente. Et omnes quidem primo propter summam admirationem nec miraculo quidem, quod cernebant, volebant credere. Deinde quasi essent adducti in ecstasim, exclamauerunt: Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus Sabaoth, qui per famulum tuum Cornelium miracula tua & virtutes nobis aperuisti. Hinc factum est, vt qui remanserant ex gentibus, crederent. Et rursùs in templum processit supplicatio, & capsam sequebatur.

Insigne miraculum.

Postquam autem venerunt in templum, illi quidem hinc & illinc constiterunt, videntes quoniam esset capsam processura, & vbinam statura. Illa autem per ipsos medios & obliquam portam veniens, quæ erat à dextera, stetit prope aram: cui omnibus adhibitis machinis, vt ea transferretur ad aram, illa manet immobilis vsque in hodiernum diem, miraculorum thesaurus non deficiens, ex quo percipitur magna spiritalis vrilitas & gratia. Cùm autem Sylluanus decessisset Episcopus, Troadensium quidem episcopatus Athanasius, Philostorgius autem Scepsæorum, præficiuntur. Postquam verò pius quoque ille Eugenius excessit è vita, quendam pictorem hortatur Philostorgius, vt & totum templum depingat, & Cornelij effigiem in eo diligenter exprimat, & quam fieri posset accuratissime ornet, nempe vt is etiam senex pingeretur, & illi ipsi omnino similis. Rogabat ergò sanctum Encratius, (hoc enim erat nomen pictori) vt ei suam reuelet speciem, quò eam aptè & accuratè depingeret: & simul agrè ferebat mandatum Episcopi, & quasdam non nimis honorificas voces emittebat

Cap. 12. Nota rem miram.

in

in sanctum, animo ex omni parte perplexus, & valdè tristis, & propterea quòd nesciret illius speciem, & quòd non posset consequi characteres & figuras vultus. Cum itaque aliquandò cecidisset è scalis, quas ascenderat, iacebat non spirans: & vermes alij quidem per os proreptabant, alij autem rursùs ingrediebantur. Visa sunt autem hæc esse fructus illorum verborum maledicorum, quæ dolore affectus pictor dixerat. Sed ipse es omninò, ò Corneli, qui Demetrio grauitè in te priùs spiranti, vxorem & filium donasti. Quapropter non sustinuiſti, vt huic pictori amplius produceretur supplicium. Cum enim die sequenti ei apparuiſſet, & manum eius dexteram apprehendiſſet, eum surgere fecit, velut dormientem: & hæc duo fecit maxima. Nam & intemperantem eius linguam castigauit, & curauit dolorem ac ægritudinem, quam acceperat, propterea quòd nesciret, quomodò pingeret: non in figura, imagine & similitudine, sed verè cum eo congressus, & forma quali eſſet ostendens. Quinetiam ipse pictor visus est rursùs sanus & saluus, & omninò liberatus à vermibus, & rursùs artem suam est aggressus. Hinc factum est, vt eum talem pingeret, qualem viderat, ipsam planè veritatem cum arte iniiciens in picturam, gratia & clementia Domini nostri Iesu Christi, cum quo patri simul cum sancto spiritu, gloria, potentia, honor & adoratio in secula seculorum, Amen.

Vlrio caelestis in male dicum.

Eccè antiquum vltimum imaginu in Ecclesia.

* Maurilinis

VITA SANCTI *MAVRILII EPISCOPI ANDEGAUENSIS, CUIVS AVTHOREM DVO MS. CODICES

non habebant: sed cum constet ex Trithemio, Fortunatum eius beati viri vitam scripsisse, & stylus consentiat, Fortunatum esse authorem, non facile quisquam negauerit.

Nos capita margini adieciimus.

13. Septembris.
Cap. 1.
Patria S. Maurilij.

Matth 19.
Est medium librarij. Legendum fortassis, Valentiniano

Fagum de monum diuinitus crematur.

Cap. 2.

MAVRILIVS Mediolanensis oppidi indigena extitit, parentibus splendidissimis, & ab ipsis penè cunabulis à beato Martino, qui illis temporibus Mediolani sibi monasterium collocauerat, sacris literis institutus est. Sed beato Martino Arrianorum perfidia de ciuitate illa expulso, sanctus Maurilius ibidem demoratus est, quousquè à beato Ambrosio, ipsius ciuitatis Episcopo, officium Lectoris accepit. Interea patre eius, qui totà Hesperiam penè regebat, defuncto, secundum præceptum Evangelicum, relicta matre, omniumque rerum suarum cupiditate habendi, sub * Iuliano tunc Cæsare Martinum, qui tunc Turonicam regebat metropolim, expetijt, & tandiù cum eodem moratus est, diuinis occupatus officijs, vsque dum ceteros ecclesiasticos gradus, gratiamque sacerdotij inuitus, Martino cogente, susciperet. Adepto itaque sacerdotij honore, arctiorem, quàm inter monachos, ducere diligens vitam, vt solus solum liberiùs Dominum sequi valeret, Martini admodum doctrinis eruditus, & æquè benedictionibus roboratus, sese inuicem osculantes & multum flentes, ab eodem ipso nolente discessit, & Andegauorum aggressus est urbem. Audiens autem haud longè ab ipsa super Ligerim fluuium in villa quadam sanum fore antiquissimum, diuersis idolorum culturis dedicatum, ibidem aduenit. Videns autem, quòd humana virtute non posset euelli, ad Dominum mente conuersus, orabat, vt ipse sanum, vbi diuersis erroribus mentes fraudabantur humanae, quod ipse non poterat, destrueret. Mox ergò diuinitus ignis è caelo demissus, quicquid simulacrorum & immunditiæ ibidem reperit, sub momenti hora consumpsit. Eliminata igitur omni spurcicia, honorabilem Christi fundauit Ecclesiam, ipsamque postmodum fore vicum instituit. Ibi bisseis degens annis, multis se ieiunijs & orationibus sedulè Domino mancipabat: vbi etiam virtutibus multis claruit.

Nam in prædio, quod Pontiacense vocatur, erat vir quidam, Saturnus nomine, quem ex vtero matris suæ ambas manus aridas habentem, in hanc vitam naturam produxerat. Qui dum elemosynis sustentatus, ad plenam peruenisset ætatem, quadà nocte per

per visum admonitus, audiuit vocem dicentem sibi: Vade ad virum Dei Maurilium, & deprecare ipsum, vt signum sanctæ Crucis super manus tuas faciat: & statim sanaberis. Expergestus, cucurrit ad virum Dei: prouolutusque pedibus eius, totus infusus lachrymis, suppliciter deprecabatur, vt sibi manum imponeret, exponens illi visionem. Tunc beatus Maurilius tota die & tota nocte ieiunans, & in precibus solo prostratus perseuerans, pro ægroto fideliter precabatur. Manè autē sequenti Crucis signum super manus infirmi deposuit, & extemplo sanas reddidit.

Nota de signo S. Crucis miraculum.

Non multo post tempore, mulier quædam Nannerensis incola, malè à dæmonio vexabatur: quam toto corpore debilem, sed & cæcam, lumine priuato, reddidit. Quæ geminis vinctâ catenis, à fidelibus ad virum Dei deducta est. Altera verò die, vbi in eam sanctus sua lumina direxit, mox illam dæmonium deseruit. Tunc Crucis signum reddidit, & quæ catenis vinctâ, ad beati viri deducta fuerat ecclesiam, libera & incolumis repedaui ad propria.

Cap. 3.

Dæmonia ca cæca signo Crucis sanatur.

Sub ipso ferè tempore, dum quidam pastores in eadem regione dominorum suorum pecora pascere & vigilarent, eorum vnus dum noctū pecora custodiret, mordetur à vipera. Cuius virus se repente per omnes pueri venas infudit, & totum hominem in tumorem conuertit. De quo cum nihil aliud præstolaretur, nisi interitus, quia iam semiuuus iacebat extensus: tunc cæteri pastores fide commoti, præsentia deferunt confessoris. Tunc sanctus oculos ad cælum erigens, vniuersa pueri membra signauit, & in ipso vulnuscule, per quod vipera virus influxerat, de propria salua signum Crucis impressit. Statimque ex omnibus corporis partibus reuocatum virus, cucurrit ad ipsum, per quem se immiserat, locum, & integræ sanitati redditus est puer.

Cap. 4.

Vide vim mirabilem signi Crucis

Quædam Andegauensis territorij matrona, vinculo coniugali nexa, ex tempore suæ copulationis sterilis permanebat. Quæ dum pro adipiscenda prole Dominum deprecaretur assidue, & nequaquam votum suum obtinere valeret, ac procederet matura in annos desperationis, adepturâ iam prolis, ad beatum virum se tota conuertit, vt quod ipsa non merebatur, ille apud Dominum suis meritis obtineret. Et, si suis precibus filium seni foemina impetrare potuisset, ipsum se Domino oblaturam, ei perpetuò seruiturum, tota fide ac voto pollicebatur. Intuens autem vir beatus mulieris fidem ac lachrymas, Dominum pro ea deprecaturus accessit. Exaudiuitque Dominus virum sanctum, & deprecanti foemina conceptum dedit & partum. Quem illa, sicut promiserat, Domino consecrauit habendum.

Cap. 5.

for. * ad ipsam

Sterilis parit.

Non longè à vico Calonna, quem vir beatus incolebat, erat quidam colis Præsciacus nomine, diuersis idolorum titulis decoratus. Maurilius verò dolens illam longius manere superstitionem, vbi diuersarum animarum credebatur inesse perditionem: quadam die, adhibitis secum paucis fidelibus viris, perrexit ad locum. Cumque peruenisset ad idolum, vt illud euertiret, dæmonia, quæ ibi latebant, clamare cœperunt, dicentia: Quid nos & hîc Maurili persequeris? In his regionibus nullus est locus, quo te euadere valeamus. Illic autem in aduersum signo sanctæ Crucis opposito, dæmonia repente, eleuato magno rugitu, non sine immenso fœtore fugerunt. Ille autem omnium idolorum simulacra coadunari præcepit, & ignibus ea concremans, in fauillam redegit. Deindè mundans diligentius locum, ibidem honorabile monasterium statuit: quod ad gloriam Christi, & laudem nunc vsque permanet confessoris.

Cap. 6.

Fugantur demones signo Crucis. Condit monasterium vir sanctus.

Monachus quidam, Clemens nomine, per tres iugiter annos quaternis febribus vrebatur. Atterebat enim nimium ætus cum frigore, & erat ei horror cibi, quoniam defecerat virtus stomachi. Cumque tali dolore deficeret, iamque de vita desperaret, amicorum monitu ad beatum virum se transferri præcepit. Qui vt eius præsentiam videre promeruit, eulogias salutis sibi dari ab eodem fideliter postulauit. Quas dum sanctus sanctificatas ex more porrigeret, languor vt fumus euanuit: moxque omni virtute roboratus, sanus ad propria remeavit.

Cap. 7.

Pellit quætanâ febrem.

Proximis sanè exindè diebus, dum negociatores inter diuersas mercium copias, scucos vtriusque sexûs iuuenes venales haberent, & cum eisdem ad Hispaniam tenderent, per Calonna prædium iter agebant. Prætereuntibus autem secus ædem beati viri, vnus eorum, qui venundandi ducebantur, magno profiliens impetu, ecclesiam ingressus est: & prouolutus cum lachrymis pedibus confessoris, orabat, vt suis precibus aut precijs sese pro Dei amore redimeret, secumque retineret, qui furtim de propria

Cap. 8.

for. * Italos

Cõfugit ad virum Dei captiuus quidam.

captiuatus patria, vendendus duceretur in alienam. Cuius verbis & fletibus suum patrioticum recognoscens, commotus pia mente sacerdos, sine mora pro captiuo ipsius domino supplicaturus egreditur. Sed cum dominus ipsius summa obstinatione id fieri posse negaret, innuit suis, ut ipsum de ecclesia velociter extraherent. Cadentibus autem ministris, vimque facientibus, ac domini sui præceptum exequentibus, immensis captiuus clamare cœpit vocibus: Misere & succurre serue Dei, quem deuotus liberandus expetij. Sacerdos verò flexis solo paululum genibus, eleuatisque in cælum manibus, inquit: Domine Deus omnipotens, qui in angustia constitutis, & de tua misericordia verè confidentibus succurris: subueni huic captiuo, pro quo te supplex exoro. Ad hanc vocem tanta vis febrium dominum ipsius arripuit, ut antequam poenitere succurreret, spiritum exhalaret. Tunc tanta formidine cæteri percelluntur, metuètes nè sese viuos terra absorberet, ut vnanimes expeterent sacerdotem, flebiliter exostulantes, quatenus & sibi indulgentiam, & defuncto suis meritis acquireret vitam. Vir verò beatus nimium metuens, nè ipse occasio & causa illius esset perditionis, prostratus terræ, immensis singultibus inuocat Christum, ut defuncto redderet animam. Nec antea surrexit à solo, donè & defuncto vitam, & captiuo acquireret libertatem. Negociatores denique, ut retroacta præsumptio indulgeretur, multis donarijs ipsum honorauerunt locum: quæ propè omnia beatus vir in vsus pauperum deputauit.

Cap. 9. Nimirum præterea, ut necessitudo cogit humana, nauis Argo haud modica, mercibus referta per Ligerim vehebatur. Quæ contra Calonnam cum ascenderet, subito turbato cum flamine ponto, nauis in vertiginem rotabatur: frangitur antenna, & nunc prora subrigitur eleuata in fluctus, nunc puppis deprimitur inter vndarum hiatus. Victi ergò nautæ, tantæque tempestatis timore perterriti, de presenti iam desperantes salute, omnia nauis armamenta iecerunt in litus, solum præsolantes interitum. Tum repente immensis vocibus clamare cœperunt, dicentes: Misere vir Christi Maurili: succurre nostro naufragio. potes enim obtinere à Christo, qui vitam acquisisti defuncto. Ad quorum voces exurgens ab oratione Maurilius, festinè cucurrit ad litus, & eleuato in aduersum Crucis signo, imperat procellæ, nè sauiet. Cedunt mox deposito rigore spiramina: tumescentes vndæ vertuntur in æquora, subsequiturque serena tranquillitas, illæsi que nautæ ad portum optatum feliciter peruenerunt.

Cap. 10. Erat familiare beato viro, ut nunc ecclesias, nunc infirmos tanquam verbi Dei fidelissimus dispensator circumiret. Et nè ultra modum fatigatus deficeret, habebat humilis sessor asellum, quo sapius utebatur. Quem nocturnis latro temporibus furari non metuit. Sed infelix, dum furatur asellum, arripitur à dæmonio, & sic deuians, per totam noctem illuditur vagabundus. Manè autem reddito, ante fores beati viri * exsensis ipse adfuit cum asello, crimen, quod commiserat inuitus, confitetur. Deindè arreptus à dæmonio, fugere nititur, nè curetur. Sed vir beatus furiosum per exorcismi gratiam prius à dæmone liberauit, & post à crimine, recepto asino, absoluit. Et quia necessitate cœperat furari, non vitio, tres insuper illi aureos dedit, ac dimisit.

Cap. 11. Matrona quadam nobilis, prædiues, senatorio ex genere oriunda, Amelia nomine, graui cœperat incōmodo vrgeri. Quod cum per duodecim annos prulisset, omnesque res suas in medicorum artes expenderet, nullum incolumitatis remediū assequi merebatur: & quanto curiosius totum artis suæ ingeniū in illam impendere studuisset, tanto semper deterius incommodo grauabatur. Cum autem de eius sanitate desperantes, parentes de solis sepulturæ, necessarijs admonerent, ait illa amicis: Ite, currite quantocyus ad beatum virum Mauriliū: & si obtinere potueritis, ut ab illo merear visitari, confido quod per ipsum restituar sanitati. Tunc parètes ac amici per pete cursu pro foemina beatum virum adierunt, pijs precibus postulantes, ut ægotam sua miseratione visitaret. Ille ubi hoc audiuit, reminiscens illud dicentis Domini: Infirmus fui, & visitastis me: statim proficiscitur cum eis domum. Veniens autē in domum, more suo prius prostrauit se ad orationem. Deindè benedicti olei liquore mulieris membra perunxit: quæ statim omninò incolumis surrexit.

Matth. 25. Interea dum talibus beatus vir in vico Calonnæ floret meritis & virtutibus, vrbs Andegaua proprio pastore viduatur. Tunc plebs vrba & vniuersa nobilitas, collectis etiam vndique sacerdotibus, in vnū venere consilium, conquirentes, quis eorum substitui deberet in pontificale ministeriū. Sed reuera aut nobilitatis ventoso fauore,

aut

Precibus à Deo obtinet captiuum missionem.

Excitat defunctum.

Signo Crucis sedat tempestatem & multos à morte seruat.

* Exsensis, pro, amēte. Sanat dæmoniacum.

Matth. 25.

Oleo benedicto restituit à medicis desperatam.

Cap. 12.

aut pecunijs subrogati ad tanti culminis dignitatem, quidam alios præferebant: ideoque in vnum non valebant venire decretum, eò quòd scriptum est: Quod non est ex Deo consilium, non poterit vnquam stabiliri, sed solui. Dum ergò hæc inuicem voluerent, nec diffinire valerent, subito sanctissimum Turonicæ sedis Archiepiscopum nunciatur adesse Martinum. Huius dum penè omnes sententiam præstolarentur, ait: Viri fratres, audite & attendite consilium bonum. Qui à Deo vobis electus est pontifex, ipsum suscipite sacerdotem. Sanè Maurilius Calonnensis ecclesiæ presbyter, erit pontifex vester. Quod audientes, mirati sunt: sed quia Maurilij iam nouerant virtutes & merita, postposita iam priori ignorantia, statim pari mente ac voto in vnam venère sententiam: acceptoque domini Archiepiscopi præcepto, celeritè dirigunt ad virum Dei: quem, filij Episcopi autoritate, de propria raptum ecclesia, Martini præsentia nolentem sistunt. Qui dum cum B. Martino ecclesiam intraderetur, statim ad declaranda tanti sacerdotis merita, niueo candore columba diuinitus elapsa, super caput ipsius descendit ac sedit. Quod videntes multi, vnanimis vna voce conclamauerunt, Maurilium Episcopatu dignissimum, non ab hominibus tantum, sed ab omnipotente electum & demonstratum. Tunc Maurilius miraculo ac precibus victus, implens præceptum, suscepit sacerdotium. Nam, vt multi videre meruerunt, quotiès beatus Martinus ad sacram consecrandi sacerdotis benedictionem super caput eius extendisset manum, semper ei præfata aditum dabat columba. Sicque B. Maurilio pontifice constituto, & B. Martino ad propriam sedem regresso, sanctus Martinus referre solitus erat, quòd ad benedicendum sanctum Maurilium pontificem in columbæ specie non solum spiritus sanctus, sed etiam adfuerit Angelorum exercitus.

Inuitus rapitur ad Andegauensem Episcopatum.

Nota de eo testimonium S. Martini, eum consecrantis.

Ordinato itaque ad custodiam Christi ouium Maurilio pontifice, tanta in eo Domini gratia ritualabatur, vt non minora per eum, quàm dudum per Apostolos, signa & miracula fierent. Nam tantum verbis demones effugabat, ægrotos sola oratione curabat, cæcis signo Crucis visum reddebat, paralyticos ad pristinam sanitatem medicante merito reuocabat. Sunt etiam eius plurima miracula alia: quæ licèt scripta non inueniantur, tamen quia vera sunt, deficere non possunt, sed multorum ore celebrantur. Talibus igitur vir Dei Apostolica simplicitate redimitus, cordisque puritate perlucidus, sine intermissione pro sibi commissò Christi grege, in vigilijs & orationibus atque ieiunijs totum se Domino mancipabat: vt antiquus hostis diabolus ecclesiam nullam ex sibi creditis ouibus tentando posset lædere, aut auferre.

Cap. 13.

Ingentia edit miracula.

Proximo autem post acceptam Episcopij dignitatem tempore, dum de basilica beati Petri egredereetur, vbi peruigil in oratione totam noctem insomnem duxerat, obuium habuit quendam cæcum, ex vtero matris suæ carentem lumine. Quod cum sibi à Domino tribui per merita beati Maurilij fideliter postularet, beatus antistes paulisper erubuit: sed cum super oculos ipsius signum sanctæ Crucis imprimeret, erumpente mox sanguine cum dolore, lumen habere promeruit. Tum homo ipse pro amore beati Maurilij, eidem beati Petri traditus basilicæ, quandiu in reliquum aduixit, fideliter seruiuit.

Cap. 14.

Signo Crucis curat cæcum.

Sequenti die beato Maurilio Episcopo in eadem beati Petri basilica sanctam solemnitatem celebrante, aduenit cum moriente puero matrona, cui quondam sterili eundem, vt nasceretur, ante Episcopatum apud Dominum suis meritis obtinuerat: postulans, vt filio suo, quem Domino habendum obtulerat, manuum suarum impositione spiritum sanctum daret, antequàm obiret. Sed remorante in sancta corporis & sanguinis Christi consecratione paululum præfule, puer excessit. Expleto autem sanctæ solemnitatis mysterio, & obitu pueri, qui absque chrismatibus dono excesserat, percognito, rotum id suæ desitudini deputauit, lachrymis multo tempore irremediabilibus suæ culpam lugens inobedientiæ. Cui cum nec ista sufficerent, diu multumque quid ageret, secum animo colluctante tandem reperit, quòd inter conciuces tantæ negligentia piaculum plenè expiari nequiret, nisi singularis elapsus, patriam ciuesque relinqueret. Tali igitur reperto consilio, occultè semetipsum exinde eripuit, ex sanctorum reliquijs, quibus ecclesia Andegauensis decorabatur, secum claues deportans. Cum autem peruenisset ad mare, diuina prouidentia qui manebat in litore, diem transitus sui exarauit in lapide: sicque ascensa puppi, inchoati itineris cœpit maturator existere. Cumque processisset in altum, & quare claues reliquiarum secum detulerit cogitaret, insidiante humani generis inimico, vt dolorem sancto

Cap. 15.

Nota de sacramento Confirmationis omisso quatum dicitur vir sanctus.

Clam se subducit ab Episcopatu.

cto viro super dolorem imponeret, repente claves de manibus elapsae submerguntur in aequore. Tunc cum lachrymis id fertur exclamasse Maurilius, quod postea probavit eventus: Nisi has iterum, inquit, claves videre meruero, patriam urbemque nunquam reperam, quam effugio. Transmisso igitur mari, quod quis esset, abscondere potuisset, murato habitu, vni regionis principum adhaesit, professus se hortulanum fore, quatenus corpus proprio labore castigaret. Qui cum tali proficeret ministerio, tantam copiam eius meritis Dominus oleribus dabat, ut omnibus, quibuscunque necesse fuerat, ex eisdem sufficienter ministraret, & tamen olera nunquam deficerent. Unde per pluribus placebat, & bene ab omnibus amabatur.

Cap. 16.

Minatur,
palliuè.

Septē annis
tota ferè Eu
ropa perqui
ritur.

Vide rem
stupidā.

Tandem in
uenitur vir
beatus.

Nota hic, le
ctor, diuinā
providenti
am.

Interea plebs Andegavorum, celsus sibi quondam commissio viduata pastore, non minimo pauore percellitur, crebrisque visionibus minatur, persape etiam admonetur, ut proprium pastorem circunquaque perquirent, & nisi Maurilius inuentus sua redderetur ecclesiae, urbem Andegavam celerius fore subuertendam. Unde eiusdem regionis tota nobilitas, sed & vulgaris immensitas, collatione facta, in vnum venire decretum, eligentes e conciuibus quatuor diffusae virtutis & fidei viros. Quibus, qui necessarii ad tanti itineris erant supplenda negocia, sumptibus ex voto collatis, praecipunt, ne vnquam reuenterentur, nisi prius proprium inuenissent patronum. Qui sancti legatione, vrbes oppidaque & vicos omnes praeterlegunt, omnique ferè Europa circumita, septimo tandem anno in partes Galliae reuertentes, & minimè, quem querebant, inuento, diuino ductu ad portum Oceani maris, qui in Britannia manet minori, peruenerunt, quatenus cis mare quem inuenire non poterant, trans mare querere niterentur. Praestolantes igitur nauem, cum qua coeptum explere valeret obsequium, dum residerent in litore, scriptum, quod supra diximus, inuenerunt in silice: Hic transijt Maurilius Andegavorum Episcopus. De tam euidenti igitur alacres effecti iudicio, trans pontum abière securi. Cumque in medio tranquilli aequoris mari essent, ecce repente emerit e gurgite piscis immanis, profiliuit in nauim. De quo cum Deo gratias retulissent, ipsumque piscem exenterare coepissent, reliquiarum claves, quas Maurilius in mari perdidit, in piscis icore repererunt. Quas recognoscentes, nimium mirantes turbabantur attoniti, metuentes nec cum ipsis Maurilius naufragium passus, hominem * exisset. Demissis igitur de nauis ancoris, in hoc stantes, ut de mari reuenterentur, asserentibus nautis, Maurilium esse defunctum: singuli sequenti nocte vnum eundemque visum, Domino tribuente, viderunt, in quo dictum est eis: Nolite metuere, nec reuertamini de itinere: coeptum maturate negocium: proculdubio diu quaestum vestrum inuenietis desiderium. Manè autem reddito, quid singuli viderant, inuicem referebant. Unde admodum roborati, iter, quod ceperant, auidius peragebant. Unde factum est, ut Angelico ductu ad domum principis, cum quo Maurilius habitabat, recto itinere ducerentur. Ingressi autem, ilico vocari Maurilium, ut cum oleribus, quibus rex uti consueuerat, accederet, audierunt. Oculorum autem aciem in partem, qua illum inelamari audierant, dirigunt: nec mora, cum oleribus accedere Maurilium conspexerunt. Quem ut cognouissent, prostrati pedibus ipsius, cum magno fletu rogabant, ut propria subueniret ecclesiae atque ciuitati. Ad quorum fletum, cum se negare non posset, obstupescens, cum lachrymis repugnare coepit obnixius, dicens: Voto memet ac iuramento constrinxi, nunquam in patriam reuersurum, nisi claves videre merer iterum, quas amisi. Quas statim exhibentes, quicquid in mari viderant vel pertulerant, ex ordine referebant. Statim haec fama peruolat, ipsumque sollicitat regem. Mirantur cuncti, & quem ut hortulanum habuerant, nunc ut beatissimum praesulem venerantes adorant, multis cum muneribus honorare certantes. Tunc Maurilius tot precibus, ut regrederetur, & miraculis victus, dum sollicitior cunctaretur, & vigilijs atque orationibus insomnem ducere sequentem disponderet noctem, tandem fatigatus, paululum obdormiens, vidit Angelum dicentem sibi: Surge Maurili, & populorum te requirentium exequere votum. Ecce enim tuis precibus & meritis tibi commissas seruaui Dominus oves, pro quibus rogasti, & insuper reddidit tibi puerum, quem diutius plorans quaesisti. Quid multis? Manè reddito, concurrentibus vndique populis, cum magno honore ducitur ad nauem, & traductus, non minori gloria excipitur à patria propria. Taliterque propriam regressus ad urbem, nimirum expectantibus turbis, de Domini promissione securus, venit ad pueri tumulum. Quo rastris discooperto, inuocat diuissimè planctibus Christum. Tandem autem expleta cum

DE S. MAVRILIO EPISCOPO ANDEGAVENSI.

cum lachrymis oratione, vtrique consurgunt, Maurilius de oratione, & puer de morte. Quem septiformis spiritus gratia consecratum, ex euentu vocauit Renatum: qui diuinis cultibus ilico mancipatus, & à beato Maurilio diligenter eruditus, tantis promeruit florere virtutibus, vt post Maurilium pontificalem Andegauenſis eccleſie cathedralam poſthumus fortiretur & hæres. Quod ſi quis fortassis æſtimauerit fabuloſum, Andegauam recurat ad urbem. Ibi enim inueniet precioſiſſimum conſeſſorem Chriſti Maurilium immenſis virtutibus florentem, & nec minus Renatum antiſtitem, ſucceſſorem ipſius, miraculis coruſcantem.

231

Eccē rē proſectō ſtupēdam de puero tot annis mortuo

Idē reſuſcitatus ſucceſſit Maurilio in Episcopatu.

Sanctiſſimo igitur ſacerdotum Maurilio, propriæ ſedi reſtituto, quid proximis ad huc exindē diebus contigerit, dicamus. Vir quidam avarus, inſtigatus cupiditate, arrepta ſecuri, die Dominica auidus operator extiterat. Quem ſecuris manubrio manibus in hærente, vltio ſtatim diuina ſubſecuta eſt. Idem tamen cogentibus doloribus, poſt menſes quinque Maurilium experens, ſuæ ordinem culpæ flebiliter conſitebatur. Cuius cūm vir beatus pœnitudinem vidiffet, commotus ſpiritu, dolere cœpit. Sed cūm ſanctus Maurilius manubrium tetigiſſet ſecuris, ilico laxatis neruis & erectis digitis, omniq̄ue fugato dolore, manus integrè reformatur, & ſoſpes cum gaudio eſt reſreſſus.

Cap. 17.

Miraculum.

Alter quidam, Belgicus nomine, primo die Paſchæ proprias ſegetes ſeruis proprijs temerario iure mundare præceperat. Mancipia autem cūm reniti cœpiſſent ac dicere, contra auctoritatem fore, vt tali die opera agerentur ſeruilia, dominus eorum, vt id agerent, inuitos cœgit. Sed cūm ſegetes ingreſſi, lolia & quæcunq̄e inutilia ſarrire tentãſſent, mox Belgicus oculorum cæcitate percuffus, cœpta deſerent, immenſis vocibus clamabat inuitus. Cūm autem per tres annos in ea cæcitate permaniſſet, dum beatum Maurilium pro commiſſi ſibi populi ſaluatone, vt Episcopis moris eſt, vicos ac villas circuiſſe audiſſet, cogentibus continuis doloribus, ſedulus ac deuotus expetebat, vt ei vel veſtimentum tangere ſacerdotis concederetur, confidens per hoc ſe poſſe ſtatim ſanari. Quod cūm præparantibus amicis tangere meruiſſet, mox merito ſacerdotis lumen amiſſum recipere meruit.

Cap. 18.

Pœna violatis Paſchæ ſacraſſimū diem.

Cæcus recipit viſum tactu veſtis eius.

In pago, cui nomen eſt Commonia, erat rupes quædam excelsa, diuerſarum arborum generibus nemoroſa, ad quam, non roto adhuc paganorum ritu diſcuſſo, ſultorum turba conueniebat, ſacrorum ſuorum ſolennia anniuerſario ordine celebrare. Vbi per ſeptem dies epulando & choros ducendo atque debacchando, ſolennia ſua quaſi iure debito perſoluebant. Sed quod fieri in vino plerunq̄e & epulis ſolet, orta ſeditione, multi vulnerabantur, nonnulli etiam de more ibi iugulabantur. Et idipſum cūm accidiffet, ineuitabili fato fieri proclamabant. Quod vbi Maurilius comperit, nec mora cum religioſis quibuſdam fratribus ad locum perrexit. Vbi cūm ieiunio & oratione vna nocte peruigilaſſet, gallorum cantu tantus foetor de loco ſurrexit, vt vix vir beatus ibidē habitare cum ſuis poſſet. Manè autem reddito, etiam qui ſuperſtitionem loci illius antea ſeruabant, intelligentes ſe diuina virtute perterritos, nè Episcopō repugnarent, ipſi cum eodem omne nemus ſuccidere & igni concremare feſtinabant. Ità autem per ignem mundato loco, ædificauit ibi ſtatim in honore beatæ Mariæ genitricis Chriſti baſilicam: & locus ille, qui antea rupes vel lucus Martis appellabatur, Caſtrum petræ nomen accepit.

Cap. 19.

Nota vim ieiunij & precū eius.

Accidit iſſdem diebus, vt beatus Maurilius inter quosdam diſcordes ob reformandam pacem Cenomannicam vocaretur ad urbem. Quod cūm ſine mora veniſſet, & pace inter diſcordes reſtituta, regredi cœpiſſet, antequam ad pontem Leugæ perueniſſet, incolæ loci illius, vt benedictionibus præſulis firmari mererentur, eius aduentum deuotiùs præſtolabantur. Inter quos parentes cuiuſdam pueri filium ſuum nimia infirmitate ex tempore infantia grauatam, ſecus viam, per quam tranſitum Episcopō fore cognouerant, poſuerunt, dicentes: Poterit, ſi voluerit, noſtri infantuli obtinere ſalutem, qui mortuo puero vitam obtinuit etiam poſt ſepulcrum. Erat nanque puer ille tam graui infirmitatis dolore conſtrictus, & omnium membrorum contractis neruis, quaſi in circulum inuolutus, ita vt glomeris rotulam potiùs imitari cerneretur, quam hominis formam. Adueniente autem Episcopō, inter benedictionis flagitationem cuncti cateruatim ad pedes eius ruentes, orabant, vt infirmi pueri pietatis ſtudio miſereretur. Coactus ergo precibus, proſtrauit ſe ſtatim in oratione cum lachrymis: nec antea ab oratione ſurrexit, donc̄ diſtortis tibijs, cœpiſſent ſe ſingula

Cap. 20.

Eccē viri ſancti ſtudium ad reformandam pacem.

Miſerè contractus puer ſanatur.

pueri membra distendere. Tunc surgens ab oratione, apprehensaque manu pueri, extemplò incolumem reddidit parentibus: sicque beatus Maurilius iter, quod ceperat, explicauit. Cùm autem ad portum Lidi fluminis peruenisset, nullam ibidem nauim reperit, sed omnes ex parte altera tenebantur. Nec etiam nauta parebat, qui nauigium adduceret. Qui dum præstolaretur, & nemo esset, qui transduceret, repente omnes carinæ, diuina iussione semotæ à litore, ad obsequium præsulis in partem alteram deducuntur. Vndè cùm omnipotenti Deo gratias retulisset, ingressi naues, Deo solo gubernatore, ac absque humanorum nautarum adminiculo transierunt. Veruntamen nautis, qui accurrerant, quasi si illorum labore transisset, naulum non expetitus dari præcepit.

Nota ingès
miraculum

Cap. 21.

Villam quandam Geriacum nomine, ad alimenta captiuorum, viduarum, pupillorum, necnon subsidia Clericorum ac pauperum profuturam, vir beatus ex rebus ecclesiæ comparauerat. Quam dum quadam die, vt ibidem quiddam operis faceret, cum fratribus circumiret, repente cornupeta vitula, instinctu dæmonis acta, cum ingenti mugitu ac toruis furibunda luminibus, in eum rotatum cum magno impetu accurrebat. Contra quam cùm beatus Episcopus signum Crucis opponeret, mox diabolus de capite eius in specie corui egrediens, euolauit, & subito sicut fumus euanuit. Multi enim fidelium, qui comitabantur cum eo, oculis hæc corporeis videre meruerunt. Bucula verò gregi suo statim mitior se oue immiscuit, & deinceps neminem læsit.

Signo Cru-
cis pellit dæ-
monem.

Cap. 22.

Quadam die, cùm per Medianæ fluium nauali subuectione in Ligeris alueo securre descenderet Maurilius, ieiunio fatigatus & oratione, in nauis puppi paululum obdormierat: cùm subito, humani generis insidiantie inimico, cœperunt gurgitis intumescere fluctus: ita vt cadentibus desuper lymphis, submergi nauis autumaretur in vndis. Tunc discipuli timore perterriti, excitauerunt eum, dicentes: Exurge quanteo cyus, & succurre in supremæ mortis naufragio constitutis. Expergefactus autem, illis clementius ait: Quid me queritis? vos fratres satisfacere poteratis. Tunc accepta, quæ benedicti liquoris erat vasculum, ampulla, mox vt oleum cum oratione & signo Crucis in gurgitem resperisit, illa sauiens tempestatis procella, temperatis flatibus, extemplò cessauit. Læti ergò & incolumes peruenerunt ad portum.

Sacrato-
oleo & si-
gno Crucis
sedat tem-
pestatem.

Cap. 23.

Adolescens quidam catechumenus de numero ecclesiæ sibi commissæ, absente Maurilio, tam vehementem febrem incurrerat, vt antequàm sacri fontis baptismate regenerari potuisset, spiritum exhalaret. Nec mora, parentes ipsius non sine immensis lachrymis, dum locus funeri pararetur, eum ad ecclesiam detulerunt, cùm subito beatus Maurilius adesse nunciatur. Qui comperto, quòd sine baptismatis remedio, vltimo fungeretur officio, ingemuit. Tunc sentiens per spiritum sibi adesse virtutem, egredi omnes cellulam, in qua corpus iacebat, præcepit. Vbi singularis cum puero remanens, de more prostrauit se in oratione cum gemitu. Et rigans lachrymis solum, vix tantum spatio vnus horæ intergresso, vidit defunctum paulatim omnibus membris commoueri. Quem statim, vt de oratione surrexit, parentibus, qui pro foribus adstiterant, viuum & incolumem reddidit, ac sacro baptismate consecrauit. Duos denique leprosos, sub ipso tempore peruarijs vulneribus obsessos atque fœdatos, dum salutis remedium à beato postularent, illos, verbo tantum medicante, sub momento curauit.

Vitæ red-
ditur puer
mortuus.

Duo leprosi
curantur.

Cap. 24.

Peregrinus quidam dum hyemali tempore, pœnitentis habitum gerens, medicinam animæ suæ querendo, vicos & vrbes plurimas circuiret, beatum Maurilium, cuius iam bonitatis famam audierat, quatenus ab ipso verbum salutis audire potuisset, longius exulà patria, cum alijs peregrinis * itinerator audis expetebat. Sed antequàm ad ipsum peruenire potuisset, repentina morte in via præuentus, occubuit mortuus. Vbi cùm peregrinorum aliqui, multiq; ex vicinis partibus ad peregrini obitum conuenissent, accidit vt electus Dei sacerdos, qui pro supplendis commissi sibi gregis necessitudinibus, infatigabiliter laborare certabat, à vico Saponaria reuertens, ad iusti & sancti peregrini hominis cadauer Maurilius aduenisset. Qui cùm de bitum de more pro absolutione animæ funeris officium exoluisset, & populis sermonem de religione conferret, mirum dictu, subito se palam omnibus defunctus erexit, & cum reliquis Deo gratias referens, quòd per beatum Maurilium Dominus eum resuscitauerit, euidenter omnibus patefecit. Quod videntes & audientes turbe, in cælum voces laudum extulerunt.

Habitus
pœnitentiæ.
* itinerator

Debitu' fu-
neris officiu'
pro animæ
absolutione

Mortu' re-
uiuiscit.

Vt

Vt autem finaliter dicatur, indicibilia Maurilij multa sunt opera, nec in eo quod diuina virtus operata est, sensus comprehendere potest humanus. Breuiter tamen aliquid de eius quotidiana conuersatione narremus ad ædificationem audientium. Sanè ab exordio Episcopatus sui vsque ad terminum vitæ, vt canonicam adimpleret sententiam, semper victum pauperem & aquam breuem, ac suppellectilem vilem habuit. Cùm autem sanctæ Quadragesimæ dies aduenirent, per omne tempus afflictionis erat ei, vt dictum est, aridus & vespertinus die tertia cibus, aqua tepida, & modicum salis, ac panis hordeaccus. Pedem non proferebat his diebus in publico, cilicio semper interiùs tectus & cinere. Veruntamen robustus semper in corpore erat, faciesque eius vt rosa rubebat. Nam cùm ad senilem ætatē peruenisset, non caput, non dentes, non visum, non stomachum, non cætera membra dolebat, non viscerum cruciabatur doloribus, non sicca humus iacentia super se ipsius membra confragebat: sed totus semper sanus corpore, mente quoque sanior, in vtrisque semper robustior apparebat. Nam bonum, quod Maurilius elegit, tenuit: nec dimisit, sed compleuit. Nihil erat illius seueritate iucundius, nihil iucunditate seuerius. Erat sermone silens, & silentio loquens. Erat neglecta illi mundities, & inculca vestis.

Talibus ergò cùm ab ipsa pueritiæ suæ ætate floreret virtutibus, & appropinquare cereret sui transitus diem, haud longè ab Andegaua vrbe ad Septentrionalem eiusdem vrbs partem, duplicem sepulturæ suæ cryptam ædificari præcepit. Qua completa, quadam die Dominica, dum sanctæ solennitatis officium de more compleret, modica pulsatus infirmitate, conuocauit omnem clerum, commendans illis vltimam transitus sui diem, dicens: Ego ingredior viam vniuersæ carnis: vos autem admoneo, seruare charitatem, custodite dilectionem, diligite castitatem, patientes estote ad omnes, & mementote semper precio sanguinis Christi vos omnes esse redemptos. Interea etiam tantæ conuenerunt ex vicinis vndiquè partibus visitationis studio populorum cateruæ, quantum vrbs Andegaua recipere poterat, mœrentes & multum flentes, cur tanto viduarentur patrono. Quos omnes patrum piissimus deuotius in summo mortis articulo constitutus absoluens, & benedictionibus corroborans, septima incommoditatis die, vltimoque totius ætatis suæ anno nonagesimo, Episcopatus tricessimo, pius pastor & doctor Maurilius, qualem de sacri fontis baptismate sumpsit, talem Idibus Septembris, coram multis adstantibus populis & psallentium choris, omnipotenti Deo animam reddidit.

Cùm autem sanctum eius corpusculum die altera portaretur ad tumulum, gemini ex vtero matris cæci, vt sancti corpusculi loculum tangere potuerunt, lumen, quod nunquam habuerant, ad declaranda antistitis merita, ilicò recipere meruerunt. Quidam etiam è ciuibus, paralysis distentus in commodo, per triginta annos tenebatur in lectulo. Qui cùm psallentium chorum deferentium Maurilium audisset, è lectulo statim exiliens quasi ceruus, nemine prohibente, beati Maurilij peruenit ad corpus: tactoque & osculato beati funeris feretro, pristinam recipere sanitatem meruit exemplò. In tanti igitur honoris gloria sepultus, quanti qualisque meriti apud Dominum fuerit, dum quotidianis virtutibus & miraculis eius exornat tumulum, Dominus ostendit omnibus post sepulcrum: Qui est benedictus in secula seculorum, Amen.

Cap. 25.

Sûma quædam vita sancti Maurilij.

Mira ei? in tumina abstinentia incolumitas.

Cap. 26.

Ante mortem curat sibi præparari sepulcrum.

Innocentem animam vir sanctissimus reddidit Creatori.

Cap. 27.

Duo cæci ad tactum loculi eius sanantur.

Item paralyticus.

VITA S. AMATI PRESBYTERI ET AB-
Batis MONASTERII ROMARICI PRIMVM

Scripta à quodam eius, vt apparet, æquali: Nomen authoris MS. codex
egregius non habebat, sed est historia fide digna. Stylum ferè
mutauit F. Laur. Surius. Consentunt ve-
tustissima Martyrologia.

13. Septem-
bris.
Cap. 1.
Paena & pa-
rentes S.
Amati.

Fit mona-
chus.

Perit locum
desertum.

Virtus eius

Cap. 2.
Magni de-
monti vexa-
tio ei sit ma-
teria virtu-
tis.

Miraculum.

Cap. 3.

Ex petra eli-
cit fontem
aquarum.

Luctatur cū
somnia.

EMPORIBVS Dagoberti Regis, vt moribus egre-
gius, ita & sanctitate, re & nomine Amatus extitit. Ortus
est autem præclaræ indolis puer in suburbio ciuitatis
Gratianopolitanæ, ex parentibus, Romana stirpis nobili-
tate claris. Pater eius, Theodorus dictus est, vir Christia-
næ religioni addictissimus, & Deo deuotissimus. Promisit
autem se filium Amaturni monasterio traditurum. Itaque
beati Mauricij liminibus, id est, Agaunensi cœnobio, pius
adolescens munus Deo gratissimum oblatum est. Ibi ini-
tium inter scholasticos imbutus, in bonis facillè primus ha-
bèbatur. Sed cùm iam annos triginta, monasticis institu-

tis & disciplinis perpetuò incumbens, totum se virtuti dedisset, maioris solitudinis
secessum expetens, clam e monasterio egressus est, & non procul ad cuiusdam excelsi
montis rupem se contulit. Interim ab Abbate & fratribus magno studio quæritur, &
tandem triduo exacto ieiunio, ægrè inuenitur. Latèbat enim homines, sed præstò
erat Deo. Repertum orant fratres, vt ad monasterium redeat, quòd Abbas & ceteri
eius causa anxii & mœsti essent: rogant etiam, quid sibi ea secessus velit. Quibus ille
incùctanter responderet: Sinite, fratres, sinite me, obsecro, in hoc angusto loco lugere
peccata mea, & redemptori meo sedulò inserruire. Cùm ergò non possent eum à sen-
tentia deducere, aiunt ad eum: Vel id saltem indicato nobis, quam tibi velis alimo-
niam huc adferri. Ille responderet: Panis & aqua post triduum præbeatur mihi, donec
Domino visum erit hoc me affici ieiunio. Lautiores alios cibos non appeto, & ipse
panis, quem dabitis, oro vt hordeaceus sit. Abeunt fratres, indicant, Abbati reper-
tum Amaturni, & quid ex illo audierint. Mox ab Abbate designatur frater Berinus,
qui officiosè illi ministraret. Is accepto pane, vrceoque aqua pleno, pergit ad virum Dei,
& cùm ea illi obtulisset, recedit.

Cùm autem vir Dei orationi vacaret, tentator in corui specie adfuit, ablatoque
pane, aquam effudit. Id vbi post orationem animaduertit Amatus, Gratias tibi, in-
quit, ago Domine Iesu Christe, qui me vis productiori ieiunio exerceri. Erit hoc mi-
hi magno emolumento, quandoquidem nihil in hoc mundo geritur absque prou-
identia tua. Non diu post angustam ei cellulam vel specum adificarunt. Artifex au-
tem mensuram cubiculi non tenens, accedit ad virum Dei, aitque ad eum: Sequere
me, vir Dei, ad locum, vbi ligna caduntur, quæ mihi aliquanto breuiora esse viden-
tur, quàm poscat structura. Vir sanctus responderet: Noli, fili, ita existimare: sed reuer-
tere, rursusque metire. Sis autem firmus in fide. Reuertitur ille, & cùm dimensus esset,
videt tantum nunc ad ligna accessisse vltra mensuram, quantum prius deerat. Mox
redit ad Amaturni, narrat quid gestum sit. Tum ille: Sile, inquit, & nè refices illud,
quod excedit. Donum enim Dei est. Ego enim testis sum, me extra tectum vidisse
eam lignorum accessionem & incrementum.

Aliud miraculum per eum Dominus patrauit. Cùm iam annum vnum aqua illi à
ministro Berino allata fuisset ex vallium, annibus, ille fratrum penuriam miseratus,
ait: Accedamus, fratres, ad hoc saxum, & oremus, potest enim Deus etiamnum è pe-
tra aquam producere. Finitis precibus, surgunt à terræ, & vir Dei baculo, quem ma-
nu gestabat, percussit petram, & mox erumpit aqua, perpetuò illic fluitas. Iubet ergò
vir Dei è plumbo illic aquarum receptaculum fieri, quod quidè aqua redundans, &
perpetuam eam euomens, vidisse se testatur is, qui primus beati viri conscripsit vitam.
Postea verò in eadem rupe exiguum terre spatium vir Dei inueniens, excisis virgultis,
agellum effecit, tertiam modij partem capientem, & atque illic hordeum ferere sole-
bat, iustum existimans, vt suo quisque labore victitet. Porro infra cellulam etiam mo-
lam habuit, quam tum consuevit versare manu, cùm canenti ei & defatigato somnus
obrepebat,

Obrepebat. Calceis eo in loco nunquam utebatur. Illud autem spatium, in quo molendi causa pedes extendere solebat, minutis ijsque peracutis lapillis plenum erat. Itaque hoc in more apud illum positum erat, ut carnis tentationes & corporis somnum labore molendi abigeret.

Cum aliquando in agello, quem excolere solebat, non nihil foderet, ab excelsa montis rupe saxo immani ruente, vidit cellulae suae repentinum imminere excidium. Puto equidem satanae astu & machinis id ita accidisse. Sed vir Dei, Crucis signum exprimens, In nomine Domini nostri Iesu Christi, inquit, praecipio tibi, ne ulterius descendas. Iam non longe a recto mansuiculae aberat saxum, & moxque figens gradum, monti inhaesit. Pendet verò etiamnum a latere, montique adhaerescens, nihil prorsus laedit domicilium. Et crebro sanè diabolus accedens cum satellitibus suis, minabatur se cellulam funditus eversurum. At ille fortissimus Christi miles inconcussus & intrepido animo respondit, Dominus mihi adiutor: non timebo, quid faciat mihi homo.

Loci illius Episcopus familiarissima ei charitate deinctus erat, & cum crebro illi libenter adesset, saepiusque inuideret virum Dei, pro Christi amore paupertatem sectantem; statuit quandam pecuniae summam pro eius consolatione illi largiri, in eius arbitrio relinquens, an seruare sibi, vel pauperibus distribuere vellet. Ait autem illi vir beatus: Quae tu mihi offers, optime antistes, ea illis tribuenda sunt, quos maior premit inopia. Ego verò spretis mundi huius impedimentis, sicut nudus egressus sum è terra, ita nudus reuertar in puluerem. Episcopus nihilo minus instat importunè, ut munus oblatum non respuat: sed cum cerneret inexorabilem, egrediens clam, pecuniam imposuit altariolo, in quo sacrificare consueuerat. Cum autem nocte exacta ad sacra peragenda mysteria vir Dei hora legitima accederet, repertos nummos tanquam hostis Tartarei insidias execrans, in profundam vallem magna vi abiicit, ita dicens: Dominus pars hereditatis meae: ego his non indigeo.

Veltis ei erat ex veruicem pellibus. Porro in Quadragesima, pro quotidiana refectione post vespertinas perfolutas laudes, quinque nucum nucleis cum exiguo aquae poculo, vilis quidem, sed Deo grata illius mensa instruebatur. Interdum verò triduana, & saepe etiam prolixiora sibi ipsi ieiunia indicens, membris quidem fessus, sed sancti spiritus gratia plenus; Christo perpetuum exhibebat famularum, Balnearum fomentis bis tandem toto illic anno utebatur, ante Saluatoris natalem diem, & eius sacram resurrectionem: Atque haec illi erat sui corporis cura. Pleraque autem ab eo tum perpetrata miracula, non satis comperta sunt.

Per id tempus in Vosagi partibus vir egregius & religione celeberrimus Abbas Eustachius morabatur. Is quandoque Italiam petiturus, venit ad Agaunense coenobium, coepitque inquirere, quisnam illic sanctitate ceteris antecellere videretur. Dictumque est illi: Itane ignotus tibi est sanctus vir Amatus, qui in hac cellissima rupe iam triennium ferè duram & asperam agit vitam? His auditis, per arctam & penè praecipitem ad eum tetendit semitam, inuentumque virum Dei tanta charitate complexus est, ut nullo pacto eum sibi deesse pateretur. Reuersus nanque ab Italia, cum Luxouium perduxit, asserens lucernam non sub modio, sed super candelabrum poni oportere, ut omnibus in domo Domini lumen suppeditet, eumque perfectius vitae sectari genus, qui proprias sedes reliquerit. Vbi autem in eo monasterio beatus Amatus aliquandiu versatus fuit, omnibus charus & amabilis effectus est. Erat enim vultu serenus, facie hilaris, praclarus eloquio, cautus & constans consilio; compunctioni deditus, multa lachrymarum copia praeditus, in secundis rebus moderatus, in aduersis iucundus & mansuetus, moribus spectabilis; sanctitate eximius, abstinentia haud vulgaris; charitate semper & ubique egregie instructus. Denique bonis omnibus locuples, instar praecelari cuiusdam sideris lucebat in mundo.

Contigit autem, ut ea tempestate missus à fratribus, quasdam Aufrasianorum vrbes perlustraret. (multa enim concionandi gratia praeditus erat.) Fuit tum vir nobilis in palatio, & in populo honoratus Romaricus, habitu quidem laicus, sed animo religiosus. Ad eius aedes nutu diuino sanctus Amatus diuertit. Eum intuens Romaricus, inprimis reuerenter & honorificè excepit. Cumque iam mensa appa-

Cap. 4.

Mirabilis
signi Crucis
virtus.

Psal. 117.

Cap. 5.

Eccè quan-
tum abomi-
natur vir
sanctus pe-
cuniam.

Cap. 6.

Veltis eius.
Cibus in
Quadrage-
sima.

Cap. 7.

Abbas Eu-
stachius eum
secum ducit
Luxouium.Catalogus
virtutum S.
Amati.

Cap. 8.

Romarius vir nobilis excipit S. Amatum hospicio.

ta esset, inter epulas hortabatur eum, ut expetenti & desideranti sibi verbum salutis proponeret. Mox ille, ut erat promptus & circumspectus in sermone, ita loquutus est: Cernis hunc discum argenteum? Quam multos ille & antehac habuit, & deinceps habiturus est seruos? Et tu ipse, velis nolis, nunc seruus illius es. siquidem seruandi eius causa eum possides. Et ille quidem nunc ex se edentibus æqualem nauat operam, sed à te, qui eum nunc seruas, de illo quandoquæ ratio exigetur. Scriptum nanque est: Aurum & argentum vestrum æruginauit, & ærugo eorum in testimonium vobis erit. & ipse Dominus ait: Væ vobis diuitibus, qui habetis consolationem vestram. Hæc cum S. Amatus dixisset, Romarius ait ad eum: Obscuro sanctitatem tuam, ut aliquot diebus apud me maneat, dicasque quid faciendum mihi sit. Quod enim iam olim anxius concupiui Dei benignitate nunc completum iri gratulor. S. Amatus respondit: Cum sis generis nobilitate sublimis, opibus pollens, magno ingenio præditus, demiror te ignorare illud, quod Dominus respondit sciscitanti, quid faciendo vitam æternam possideret. Dicitur est illi: Si vis ad vitam ingredi, serua mandata, quæ cum ille à sua iuuenture se custodiuisse responderet, subiunxit Dominus: Si vis perfectus esse, vade, & vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in celo, & veni, sequere me. Hæc ut laudiuit vir Domini Romarius, amore & desiderio Dei inflammatus, paucis euolutis diebus, spreuit diuitias, & quicquid hic mundus habet, & factus est monachus. Postea verò ex instinctu diuino beatus Amatus vnà cum Romarico discipulo suo puellarum monasterium condidit. Interim contractus quidam, nullo pedum officio frui potuit: rogauit autem S. Amatum, ut pristinas vires sibi impetraret. Vir Dei ait ad eum: Habeto fidem, & Dominus dabit tibi id, quod petis. Paulo post ita ille se sibi sentit restitutum, ut qui diu alienis esset manibus gestatus, iam suis pedibus graderetur.

Iacob. 5.

Luc 6.

Matth. 19.

Romarius vir illustri fit monachus.

Codit monasterium virginum.

Cap. 9. S. Amatus excipit donationem.

In eo autem puellarum cœnobio quædam sanctimonialis absque senioris permisso ausa fuit pomum comedere. Et ecce mox à diabolo arrepta, miserè cœpit ab illo nequissimo spiritu discerpi: sed vir Dei eum profligauit. Et cum sanata esset sanctimonialis, vir Dei ait ad omnes illas, Resistite diabolo, & fugiet à vobis. Ità ille vir sanctus, quod suis orationibus à Domino impetrarat, semper aliorum meritis tribuere solebat.

Cap. 10.

In eodem cœnobio vir sanctus quandam elegit, quæ sororibus præfesset. Ea Maccedidis dicebatur, quam cæteris imitandam proposuit, ut ab ea sanctitatis exempla caperent. Sed ea post biennium excessit à vita. Vna autem è sororibus præcedente nocte per visum miræ molis stellam è monasterio vidit egredi, & calos penetrare. Ità ergò sancta illa anima ex hac luce migravit ad Dominum.

Cap. 11.

Nota de monasterio virginum, sine intermissione per vires Deum largitum.

Porro sanctus Amatus semper deserti loci secretum appetens, in vallis Vosagi sparijs castrum reperit, vbi multas virgines collegit, easque in septem turmas distributas, noctu diuque per vices sine intermissione psallere voluit, ita ut semper duodecim virgines in vnaquaque turma essent. Ipse verò in obliqua montis parte concanuum reperiens saxum angustum illic sibi vni habitaculum construxit, vbi etiam lectulum habuit, ipsius corpori accommodatum. Nec enim specus amplius aut longius porrigebat sese. Superius autem immanis hærebat rupes, ex qua minister eius, tintinnabulo ad funem ligato, exiguam panis particulam & parum aquæ in vaseculo ei submittebat. Dominicis verò diebus inde progrediens, fratribus vel sororibus scripturas sanctas proponebat. Erat sanè dandis consilijs humanissimus, & quorundam etiã cogitationes prodebat. Fratrem quendam furti arguens, Surge, inquit, & age poenitentiam, memor illius sententiæ Apostolicæ: Qui furabatur, iam non furetur.

Ephes. 4.

Cap. 12.

Pœna inobedientiæ.

Die quodam sanctimonialibus examen apum excipere volentibus, vir Domini aderat: & duobus vasis in eum usum apparatus, cum illæ vellent apes in altero excipere, vir sanctus iussit, ut non in illo, sed in alio reciperent. At illæ dictis eius non parentes, in vas quod elegerant, eas admiserunt. Apes autem intrà dies quinque nec inde euolare, nec è floribus mella colligere voluerunt. Tandem sanctimoniales memores eorum, quæ dixerat vir sanctus, eum adeunt, & omnia exponunt. Tum ille: Abite, inquit, & immittite apes in vas à me designatum. Quod cum illæ fecissent, mox apes ad paranda mella euolarunt, & magno illis fuere emolumento.

Cap. 13. Prædicit obitum suum.

Ante annum vnum quibusdam fratribus obitum suum vir sanctus prædixit, Erat tum quidam frater familiariter ei charus, cui ità dixit: Si meministi, qua ego te cha-

charitate enutrierim volo, ut quæ iussurus sum, caute & secreto exequaris; certus iam propinquare illum diem, quo sum à vita decessurus. Socium autem tibi adhibeas Castorium presbyterum nostrum & cum illo eas in syluam hanc: collectoque cinere, è cilicio culcitram mihi efficias; eamque cinere completam ponas in lectulo meo: agenda enim mihi est ob quædam errata mea pœnitentia. Respondit frater: *Quinam fieri potest, domine, ut id toleres in corpore tuo longa abstinentia & multis afflictionibus & molestijs confecto? Sed tamen, ut iusserat, ita factum est, & post paucos dies coram fratribus culpas suas, quas se admisisse meminit, voce publica confessus est, in cilicio & cinere prostratus. Cùm igitur in ea esset pœnitentiæ incommoda corporis affectus valetudine, perpetuo cruciabatur dolore. Sed ille sciens tempus adesse, quo ipsius peccata purgarentur, in illis doloribus mirifice exultabat.*

Iam annum in eo cilicio & cinere egerat, die ac nocte iugiter precibus vacans; cùm præ nimio membrorum cruciatu, cute & carnibus exesis, nuda ossa patèrent. Interim ille nihilo minùs cum lachrymis semper Domino loquebatur. Cùm autem finem adesse sentiret, cuidam fratri ait: *Affer epistolam Leonis Papæ, quam ille ad sanctum Flavianum scripsit, in qua catholice fidei plenissima ratio continetur. Alata est epistola, & cùm illi legeretur, ita dixit: Sic credo, ô Trinitas ineffabilis: ita confiteor Deus omnipotens; ita de te sentio, fili Dei Christe Iesu: sic de te intelligo, spiritus sancte, æterne Deus: atque ita vnum Deum in Trinitate, trinumque in unitate confiteor.*

Cùm autem summa esset humilitate præditus, indignum se putauit, qui intrâ ecclesiam sepeliretur. Iussit igitur sibi fodi sepulcrum in ipso aditu basilicæ matris Dei; & hoc epitaphium, quod ipse composuit, ei imponi: *Omnis homo Dei, qui in hunc locum sanctum ad orandum introierit, si meruerit obtinere, quæ postulas, pro anima Amati pœnitentis hinc sepulti; Domini misericordiam deprecari dignerit, ut si quid mea paruitas de meis peccatis obtinere non potuit repidè pœnitendo; obtineat vestra ratorum charitas, sedulè Domini misericordiam deprecando.*

Interim verò congregati fratres & sorores, non sine multo luctu sustinebant eius excessum è vita; legentes Euangelia psalmosque & hymnos apud lectulum eius decantantes. Sub his autem vocibus ille veniam ab omnibus petens, eisque valedicens, animam expirauit. Tum verò luctus omnium ortus est, quòd vir sanctus obisset. Sepultus verò est eo loco, quo ipse iusserat: tertioque die fratribus per visum apparens, *Nè contristemini, inquit, certi me absolutum à peccatis meis; & comiter acceptum à Domino meo; qui post dies non multos omnibus bonis abundare vos faciet. ijsque dictis, disparuit.*

Postea verò Rex pro sua munificentia quamprimùm illis ducentos ferè aureos misit; cumque iam anni esset euolutus circulus, & propter eius solennitatem nocturnæ essent vigiliæ celebratæ; ijs expletis, denuò cuidam fratri reuelatum est, ut sacrum eius corpus ocyùs intrâ beatissimæ matris Dei basilicam conderetur. Quod ita quoque celeriter factum est cum multa reuerentiâ atque ad eum locum quotannis populorum cateruæ propter eius solennitatem properantes; per eius intercessionem sperant se salutis compotes fore; præstante Domino nostro Iesu Christo, qui viuuit & regnat Deus per omnia secula seculorum, Amen.

VITA

VITA S. AMATI EPISCOPI SENONENSIS,
INCERTO QUIDEM AVTHORE, SED GRAVITER
conscripta. Stylum F. Laur. Surius mutavit in gratiam Lectoris.

13 Septem-
bris.

S. Amatus
puer multu
proficit in
pietate lite-
rata.

Fit clericus.

BEATVS Amatus parentes habuit nō modò Christiana religione initiatos, sed etiam pios, qui cum piè educârunt, & in tenera ætate literis erudiendum tradiderunt. In quibus ille perdiscendis coætaneos suos facillè excelluit, & quod præstantius multo est, cum doctrina pietatem coniungens, Christi mandatis sese accommodare, die ac nocte illi seruire, ab omni vitio & peccato immunem se seruire studuit. Ità verò constitutus, in Clerum allectus est: in quo ità se comparavit, vt vix quisquam illi similis inueniretur, qui conseruaret legem excelſi. Ex beato verò semper beator effectus, tam merito sanctitatis, quàm maioris dignitatis accessione, singulis Ecclesiæ gradibus susceptis: cum non esset nescius, quanto quis est honore præstantior, tanto erga Deum feruentiorem esse debere, & sibi ipsi magnam adhibebat cautionem, & alijs fiebat imitatione admirabilis.

Fit Senonē-
sis Episco-
pus.

Interea Senecio Senonensium Episcopo è vita substracto, ab Episcopis & populis sanctus Amatus eligitur, & licet inuitus, Senonensis Episcopus constituitur. Ea igitur auctus Apostolica dignitate, populum sibi creditū sanæ doctrinæ pabulis reficiebat, benedictione confirmabat, peruigili cura custodiebat, in omnibus seipsum exemplū operum honorum præbens. Adeò verò demonibus erat terribilis & infestus, vt ad eum tentandum accedere formidarent. Hac tempestate Theodoricus Clodouici filius, & Dagoberti nepos, erga Fræcorum primores tyrannidē exercere conatur, ab ijsque captus & iniurijs affectus, vi in monasterium detruditur, & Childericus frater ei subrogatur. Sed illo quoque propter insolentiam à Francis interfecto, in regnū Theodoricus restituitur. Apud quem tum nimis credulū à maleuolis, qui semper solent inuidere bonis, accusatus est Amatus Episcopus. Ille mox inauditum iubet præterius fasque abire in exilium. At pius pontifex oues suas Domino commendans, ad locum destinatum libentissimè proficiscitur, iussuque tyranni Peronam pagum Veromanduorum perductus, sub egregio Abbate Ultano in custodia permanet. Is Ultanus frater fuit Furſei & Foillani Episcoporum, qui ex Hybernia regio stemmate orti, in Franciam peregrini venerant. Sub illo venerabili Abbate beatus Amatus non breui temporis spatio permansit, patētissimè ferens diuturnum exilium, verbis gratiæ & alimonie subsidijs à beato Ultano cōfirmatus, illud Apostolicum commemorans: Non sunt condignæ passionis huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis: itemque illud Iacobi Apostoli: Omne gaudium existimate, fratres mei, cum in tentationes varias incideritis.

Falsò accu-
satur.

Relegatur
in exilium.

Rom. 3.
Iacob. 1.

Per id tempus clara profapia editus Maurontus, Adalbaldi & S. Rictrudis primogenitus, in aula Regis insignis habebatur. Eum beatus Amandus Episcopus clericorum Abbatem instituit, & Diaconum ordinauit. Is itaque in fundo suo, qui Broilius dicitur, in sancti Petri honorem monasterium construxit: atque Ultano Abbate viam vniuersæ carnis ingresso, Rex Maurontum ad se vocat, iubetque, vt sanctum Amatum Episcopum, Peronæ exulantem, sine mora secum abducatur, & in suo monasterio custodiendum seruet. Facit Maurontus, vt erat iussus, Peroniamque veniens, sanctū virum cum omni eius apparatu secū ducit. Cum autem in itinere Cameracū venissent, S. Amatus captiuus & exul solus precādi causā in beatissimæ virginis Mariæ ædem ingreditur, cucullū suum à collo deponit & ytranque manicam, atque ad solis radium nescius suspendit, tam præclaro signo Domino eius sanctitatē demonstrante. Non diū post venit ad templum etiam Maurontus, videntemque admirabile signum, obstupescit, atque ad sancti Episcopi vestigia collapsus; humiliter petit veniam, quòd talem ac tantum virum ausus esset custodiendum suscipere. At verò sanctus antistes comiter ei respondet: Non tibi acerbum aut triste videatur, frater, quòd tecum huc ego peruēni, qui paratus sum, quocumque iusserit, & in carcerem, & in mortem ire. His dictis, in mutui amoris argumentum, in mutuos ruunt amplexus & oscula pacis. Quæ verò deinceps illis fuerit animorum communis letitia, quis dicendo possit consequi? Vbi autem iter confecere, haud procul à Martianis, qui

Maurontus
extruit in
Broilo mo-
nasterium.

Nota mi-
raculum.

qui locus est ad Scarpam fluuiū situs, aliquantispër in Hamatico cœnobio hæserunt. Ea enim duo cœnobia, Martianense & Hamaticum, opportuna sibi vicinitate coniuncta, sub vno canone & amica societate degebant: atque in eorum altero S. Gertrudis, beati Adalaldi auia, cum sua pronepre & virgine Eusebia: in altero pari studio florebat Ionatus, sancti Amandi discipulus, & Rictrudis cum filiabus duabus. In vtroque autem grex erat plurimus, præclaris virtutum, ornamentis illustris.

Eiusmodi ergo cœtibus adiunctus est beatus confessor Amatus, omnesque pariter vna animi intentio ad sublimis iustitiæ culmina euehebat. Cùm autē in beato antistite Amato totius perfectionis gratia reluceret, visum est tādē bono dispensatori Mauronto, & eius sanctæ matri Rictrudi, Broilenfi monasterio eum præficere, & se & prædiū suū per illum Domino offerre. Coactus igitur ab illis & toto monasterio vir Dei, cùm eis benè precatus esset, eò profectus est, totisque viribus illic Domino sanctè & religiosè inferuiens, subditis de se præbuit humilitatis exempla, tam verborū doctrina & institutione, quàm vitæ simplicis eximia puritate. Habebat verò iuxta templum cellulam, orationis cāsa illi extructā, vbi caelestibus inhians, tanquàm in quadam æternæ quietis specula diuinorum contemplationi vacabat: & quia diū vitæ actiuos laboribus insudarat, proximis suis pro viribus ministrans: iam contemplationi sic inharebat, vt vni viuens Deo, mūdo mortuus videretur. Tandē vt iam emeritus miles labore omni absolueretur, à Domino vocatus, in pace quieuit. Fecerat autem adhuc viuens ferream arenā sanè immanē, eaque corpus suū constrinxerat. Hæc derepētē ab eius exanimi corpore soluta, multis attulit remedia sanitatis: præstante Domino nostro Iesu Christo, cui est honor & gloria in secula seculorum.

Monasterium Martiane & Hamaticum.

S. Amatus suscipit curā Broilenfis cœnobij.

Ferrea catena ad corpus eius.

ANDREÆ EPISCOPI CRETENSIS HIEROSOLYMITANI, DE PRECIOSAE ET VIVIFICAE

Crucis venerabili exaltatione. Habetur in Simeone Metaphraste.

Potest verò hæc Oratio etiam legi in festo Inventionis

S. Crucis, ad quam etiam proprie pertinet.

RV CIS festum celebramus, & illustratur totus Ecclesie cœtus. Crucis festum celebramus, & gaudij fulgoribus resplendet facies orbis terræ. Crucis festum celebramus, per quam expulsæ sunt tenebræ, & lux est introducta. Crucis festum celebramus, & simul cum Crucifixo extollimur, inferius terra relicta cum peccato, vt superna possideamus. Crux extollitur, & simul extollit humanitatem. Crux extollitur, & terrefit demonum elatio. Crux extollitur, & satanæ aduersæ potentia decedens, cedit & contrahitur. Crux extollitur, & ciuitates festum diem agūt, & populi libant læritiam. Crucis enim meminisse, est apertum gaudij argumentum, & contractio tristitiæ. Vel Crucis autem cerni figuram, quantum est? Fit enim magnanimitatis conciliatrix, & à timore liberatio ei, qui eam adspicit. Talis est magna illa Crucis possessio, & qui eam possidet, possidet thesaurum.

14. Septembris. Cap. 1. S. Crucis festum antiquum in Ecclesia.

Crucis figura cōspecta quid præstet.

Cap. 2.

Auri fortasè putatis me dicere thesaurum, aut margaritarum, & Indiæ gemmarum longè preciosissimarum? Ego autem id, quod est omnium bonorum optimum ac pulcherrimum, reque & nomine longè magnificentissimum, meritò thesaurum appellauerim, in quo, & per quem, & in quem vniuersa nostræ salutis summa reposita, fuit correctæ, & in statum pristinum restituta. Si non fuisset crux, Christus non fuisset actus in crucem. Si non fuisset crux, non fuisset vita ligno affixa. Et si non fuisset affixa, non ex latere salientes riuī in corruptionis manassent sanguine & aqua, quæ mundum expurgant, non fuisset ruptum peccati chirographum, non assecuti fuissēus libertatem, non ligni vitæ fructum percepissēus, non apertus fuisset paradysus, non versatilis rhomphæa cessisset è via Eden, non latro habitasset paradysum. Et quid hæc dico? Si non esset crux, non fuisset Christus in terra. Si non fuisset Christus in terra, non fuisset virgo, & si non fuisset virgo, non fuisset Christi secunda generatio, non fuisset Deus in homine, non partus, non præsepe, non fasciæ, non octauo die circuncisio, non parentibus subiectio, non ætatis processus, non corporis incrementum non apparitio, non baptisimi participatio, non effectio mira-

Iohan. 19.